

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ БОЛГАРІЇ

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 1(24), с. 163–168

Розглядаються методи інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану економіки Болгарії.

Процес управління є інформаційною, тобто комунікативною, системою зі збирання, передачі, обробки та зберігання інформації про об'єкт управління. Український науковець І. А. Столяров зазначає, що інформація, яка надходить від окремих підсистем у систему управління, переробляється, і тут також виробляються керуючі сигнали для окремих елементів. Таким чином, інформація — необхідний елемент управління, а без управління неможлива доцільна поведінка будь-якої системи [1, 43].

У Великому економічному словнику А. Н. Азріляна так розкриває зміст поняття “інформаційне забезпечення”:

- 1) інформація, яка необхідна для управління економічними процесами, та яка міститься в базах даних інформаційних систем;
- 2) створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, отримання, збереження, накопичення, передавання, обробки інформації, організація баз даних [2, 589].

Розгляд інформаційного забезпечення в роботах фахівців з економічного аналізу відбувається на підставі класифікацій і детального опису документів, які використовуються під час проведення аналітичних розрахунків [3–7]. Однак, таке штучне спрощення не сприяє глибокому та повному розумінню зазначеного питання. Спеціалісти з питань управління розглядають інформаційне забезпечення в більш широкому розумінні: відокремлюють такі поняття, як інформаційне забезпечення, інформаційний потік, інформаційна система, інформаційна технологія, комунікатив-

не середовище; канали руху інформації; носії та передавачі інформації [8, 63].

Цілком логічним є необхідність більш глибокого та всебічного розгляду інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану, оскільки він не лише виступає підсистемою в системі управління підприємством, а й сам є системою, тобто потребує особливих прийомів вивчення та вдосконалення.

Інформаційним забезпеченням аналізу фінансового стану є сукупність трьох складових елементів: інформаційна система, інформаційні технології та комунікативне середовище (рис. 1).

В основі цих складових лежить інформація, яка і визначає необхідність та достатність розглянутих елементів для ефективного функціонування системи аналізу фінансового стану. Подальше дослідження буде спрямоване на детальний розгляд інформаційної системи, до складу якої входять інформація та інформаційні потоки.

Зважаючи на те, що інформація постійно “рухається” — отримується, переробляється, передається, необхідно вести мову про інформаційні потоки, які надходять до системи аналізу фінансового стану та забезпечують її функціонування. Кількість цих вхідних інформаційних потоків настільки велика і настільки складні зв'язки між ними, що вони потребують обов'язкової класифікації:

- за середовищем формування: внутрішні та зовнішні відповідно до підприємства;
- за організаційним регулюванням: формальні та неформальні;
- за періодичністю надходження: систематичні та випадкові;

Рис. 1. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств Болгарії

- за ступенем значущості: суттєві та несуттєві;
- за формою надання інформації: систематизована та не систематизована;
- за джерелом формування: відповідно до структурних підрозділів підприємства (бухгалтерія, плановий відділ, відділ внутрішнього контролю тощо).

Наведена класифікація розглядає лише найголовніші види інформаційних потоків, які надходять до системи аналізу фінансового стану.

Основна мета та призначення інформаційних потоків — це оптимізація роботи підприємства, що відбувається за рахунок удосконалення інформаційних потоків за багатьма ознаками, серед яких велике значення необхідно приділяти оптимальній організації інформаційних потоків. Поняття “оптимальна організація інформаційних потоків” потребує дотримання цілого спектра умов:

1. Рух інформації має відбуватися в намічені терміни і в необхідному обсязі.
2. Інформаційний обмін між окремими структурними підрозділами підприємства і посадовими особами має бути суворо регламентований.
3. Необхідно враховувати екстрені варіанти одержання, обробки, передачі і зберігання інформації.
4. Передбачення персональної відповідальності посадових осіб за порушення термінів, перекручування змісту і порядку надання інформації.

Дотримання вимог періодичності, строків і форми надання інформації — це питання якості

організації роботи управлінського персоналу. Порядок робіт щодо вдосконалення інформаційної системи аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання доцільно зобразити у вигляді певної послідовності реалізації окремих етапів (рис. 2).

Дотримання зазначеної послідовності робіт з обов'язковою наявністю зворотного зв'язку дає можливість у стислий термін і з мінімальними затратами провести необхідні коригування і внести зміни в інформаційну систему аналітичної функції управління.

Якісна характеристика інформаційних потоків тісно пов'язана з наступним елементом інформаційної системи та всього інформаційного забезпечення — інформацією.

Стефанов Орлін Якімов у своїй дисертації так розкриває зміст поняття “інформація” [9]:

- 1) відомості, дані, значення економічних показників, які є об'єктами зберігання, обробки, передачі і використання в процесі аналізу та вироблення економічних рішень в управлінні;
- 2) один із видів ресурсів, що використовуються в економічних процесах, одержання яких вимагає витрат часу й інших видів ресурсів, у зв'язку з чим ці витрати варто включати у витрати обігу виробництва [9].

Необхідно провести зіставлення таких понять, як інформація і невизначеність: не всі дані про досліджуваний об'єкт є інформацією, а лише ті, які допомагають усунути невизначеність щодо об'єкта дослідження [10]. Тобто дані можуть зберігатися, оброблятися, передаватися тощо, на них можуть бути витрачені трудові, часові та фінансові ресур-

Рис. 2. Послідовність робіт щодо вдосконалення інформаційної системи аналізу фінансового стану

си, але ці дані не є інформацією, тому що вони не знижують рівень невизначеності знань про об'єкт і не використовуються в процесі аналізу.

Аналіз фінансового стану досліджує господарські процеси через сукупність різної інформації, тому аналітичний процес складається з низки послідовних, взаємопов'язаних дій її обробки, метою яких є пропозиції щодо управлінських рішень, які приймаються.

Аналітична функція реалізується шляхом обробки інформації, яка надходить із інформаційної системи управління суб'єктом господарювання. Висновки і пропозиції, у тому числі й можливі прогностичні варіанти подальшого розвитку об'єкта аналітичного оцінювання, передаються в систему управління підприємством з метою прийняття науково обґрунтованих рішень та безпосередньої реалізації функції регулювання, яка призначена для досягнення об'єктом управління запланованого (бажаного) стану. Останнє підкреслює тісний взаємозв'язок між інформаційним забезпеченням та розв'язанням проблем і завдань, які постають перед системою управління підприємством.

Серед основних якісних характеристик інформації, які дозволяють їй бути корисною, і з якими ми згодні, виділяють: достатність; своєчасність; доречність, порівнянність, достовірність, допомога при плануванні, контролі і розробці рішень; зрозумілість; економічність; сумісність; інформативність; істотність; зазначення витрат на виробництво товарів та інших функціональних витрат [10, 14].

Своєчасність безпосередньо впливає на оперативність прийняття управлінських рішень та їх відповідність економічній ситуації, яка склалася на підприємстві. Зрозумілість і сумісність вказують на необхідність однозначного трактування і можливості порівнювання даних різних звітних періодів і різних підприємств при проведенні порівняльного аналізу. Істотність інформації має прямий взаємозв'язок з витратами, необхідними для її одержання: нема сенсу витрачати час, трудові і матеріальні ресурси на одержання й обробку несуттєвої інформації, тобто такої, яка не матиме впливу на думку користувачів результатів аналізу. Економічність інформації зумовлена порівнянням витрат на її одержання й ефекту від її використання.

Наведені якісні характеристики інформації зумовлюють її корисність для прийняття відповідних управлінських рішень. Але потрібно врахувати, що наявність розглянутих властивостей не може повною мірою гарантувати існування раціонального інформаційного забезпечення — необхідне комплексне оптимальне співвідношення інформаційної системи, комунікативного середовища та інформаційних технологій.

У структурованому вигляді інформацію, яка є основою інформаційних потоків і використовується під час проведення аналізу фінансового стану, найдоцільніше подати у вигляді двох груп:

1. Нормативно-довідкова інформація: включає як нормативну, так і довідкову інформацію.

2. Фактографічна інформація: включає облікову, звітну та позаоблікову інформацію.

Детального розгляду і вивчення вимагають ті види інформації, які, по-перше, формуються в процесі діяльності підприємства; по-друге, може бути відкоригована форма подання і ступінь деталізації інформації залежно від існуючих потреб; по-третє, впливають на швидкість, якість і ефективність реалізації функції аналізу в системі управління підприємством. До такого інформаційного забезпечення належить вся фактографічна інформація і частково довідкова.

Відносно довідкової інформації: відбувається її використання по лінії бізнес-плану (розділ “Фінансовий план”), а також оптимальних значень аналітичних коефіцієнтів і тенденцій їх зміни. Подані дані є базою для порівняння при вивченні ступеня виконання плану; при оцінюванні фактичних значень обчислюваних показників тощо.

Найбільша група інформаційного забезпечення — це фактографічна інформація, що є основоположною при проведенні аналізу фінансового стану.

Особливе значення при проведенні аналізу фінансового стану має позаоблікова інформація, зокрема контрольний її вид. Якщо ж результати перевірок мають яскраво виражений негативний характер і немає даних, що підтверджують виправлення помилок і порушень, то проводити аналіз фінансового стану не варто, оскільки із самого початку перекручена фактографічна інформація призведе до необ'єктивності результатів аналізу.

Найбільш складним є питання необхідності проведення аналізу фінансового стану за наявності перекручування інформації службою обліку підприємства, яке може бути або випадковим, або навмисним, однак не настільки істотного, щоб результати перевірки мали яскраво виражений негативний характер. Необхідність проведення аналізу в даному випадку цілком залежить від професіоналізму і досвіду аналітика [15, 41].

Організаційно-розпорядча документація підприємства, крім усього іншого, включає документи, що закріплюють функціональний розподіл праці як в цілому по підприємству, так і в кожному відділі. Саме завдяки цій інформації відбувається розподіл, закріплення і контроль за виконанням посадових обов'язків; встановлюється взаємозв'язок і співвідпорядкованість між посадовими особами і відділами.

Аналітична інформація являє собою базу для порівняння й оцінювання динаміки робо-

ти підприємства. Цей вид інформації є як вхідною — коли вона виступає базою порівняння, так і вихідною — коли вона є результатом реалізації аналітичної функції.

Облікова інформація може використовуватися для проведення аналітичних розрахунків, однак вона має один дуже істотний недолік. А саме: ця інформація надмірно деталізована, роз'єднана й об'ємна, що суттєво ускладнює її систематизацію та узагальнення. Як цілком справедливо підкреслює В. В. Ковальов, з метою оперативного управління використовується інформація не тільки і не стільки системи обліку, а й інформація лінійних підрозділів, а також зовнішніх джерел. Водночас він підкреслює значущість звітності для прийняття рішень тактичного та стратегічного характеру [16, 156].

Суб'єкти аналізу, з урахуванням окресленої мети, визначають необхідність використання тієї чи іншої фактографічної інформації. Якщо для внутрішніх користувачів є можливим одержання усієї фактографічної інформації, то інформація, якою володіють зовнішні аналітики, часто обмежена лише різними формами звітності. Зважаючи на викладене вище, можна зробити логічний висновок щодо виділення звітності як найоптимальнішого елемента інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану. Після проведеного порівняння бухгалтерської, фінансової, статистичної і податкової форм звітностей були зроблені такі висновки:

1. Вхідна інформація для складання різних видів звітності однакова — це дані бухгалтерського обліку: “Мати дві системи первинного обліку — занадто дороге задоволення навіть для найбільших підприємств. Фінансовий та управлінський облік пов'язує єдиний масив первинних даних” [2, 21].
2. За іншими основними параметрами розглянуті форми звітності істотно різняться. Головний чинник, що зумовлює виділення тієї або іншої звітної форми, — це користувачі та необхідність задоволення їхніх інформаційних потреб. Останнє спричинює розмежування мети складання звітних форм у частині інформації, яка надається.
3. Серед розглянутих звітних форм лише фінансова звітність виступає найбільш повним інформаційним забезпеченням аналізу фінансового стану як одного з напрямів підвищення ефективності процесу управління підприємством. Інші звітні форми

мають різні істотні обмеження та не можуть повною мірою задовольнити потреби користувачів у відповідній інформації про діяльність суб'єкта господарювання.

Таким чином, принципова відмінність зазначених видів звітності — це користувачі інформації, потреби яких не збігаються, а це визначає всі найістотніші розбіжності в методиці складання, порядку і формі подання звітності. Цей єдиний об'єктивний чинник має враховуватись під час розмежування звітних форм. Говорити про кардинальні відмінності інформаційного, методологічного й організаційного забезпечення процесу складання різних видів звітності не обґрунтовано; вони тісно взаємопов'язані і взаємозалежні. Серед усіх форм звітності на особливу увагу, з ряду причин, заслуговує саме фінансова звітність:

- управління підприємством здійснюється як безпосередньо внутрішніми фахівцями, так і зовнішніми контрагентами, а фінансова звітність відповідає потребам більшості з них;
- з усіх інших видів звітності підприємства саме фінансова звітність містить інформацію, яка забезпечує реальну характеристику фінансового стану незалежно від правил та вимог законодавства, а також має великі аналітичні можливості;
- розповсюдження комп'ютерних технологій у частині використання облікових програм суттєво прискорює терміни отримання форм фінансових звітів і виключає можли-

вості виникнення арифметичних і логічних помилок;

- підприємства роздрібною торгівлі, фінансовий стан яких досліджується у цій роботі, переважно належать до малих або середніх і не використовують спеціальні форми внутрішніх звітів;
- більшість суб'єктів господарювання, діяльність яких вивчається, здійснюють облік за допомогою комп'ютерних програм, використання яких розкриває нові можливості як в організації інформаційної системи підприємства, так і в розширенні її можливостей.

Більш детально розглянемо інформацію, яка є необхідною для аналізу фінансового стану підприємства, та документи, на підставі яких вона формується (рис. 3).

Подані види інформації формуються в системі бухгалтерського обліку підприємства та відображаються в первинних документах, облікових регістрах і формах звітності. Цілком очевидно, що використання первинних документів для оцінювання фінансового стану підприємства не ефективне: необхідно мати додаткові трудові, часові та фінансові ресурси для систематизації та узагальнення початкової інформації.

За результатами досліджень зроблено висновок, що фінансова звітність — головне джерело інформації, що необхідна для оцінювання фінансового стану; однак, її форма та зміст, які нині використовуються, не спроможні повною мірою задовольняти потреби аналітиків під час аналізу, саме тому виникає необхідність її вдосконалення.

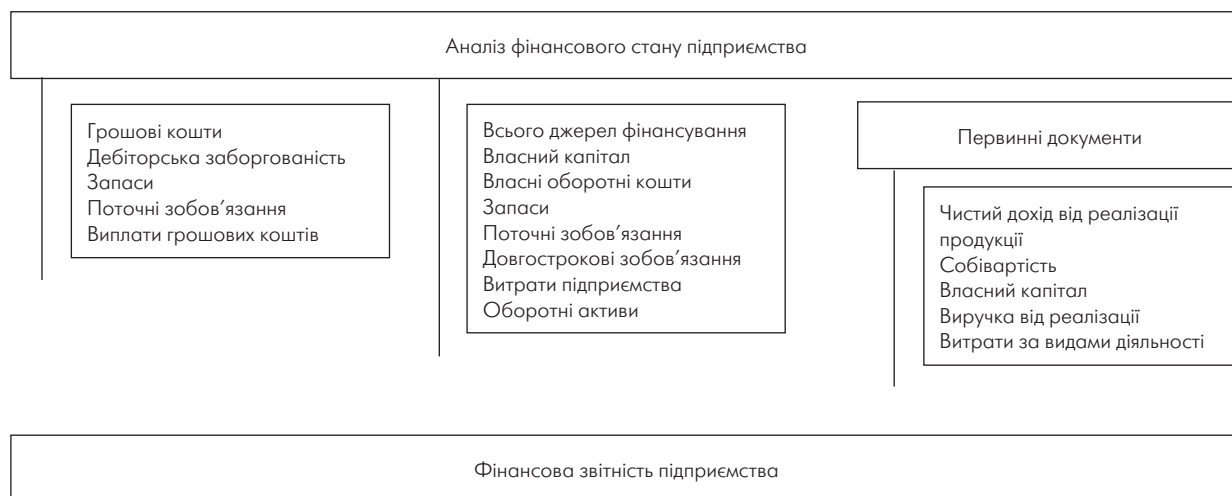

Рис. 3. Фактографічна інформація, яка необхідна для аналізу фінансового стану підприємств Болгарії

Таким чином, вивчення сутності інформаційного забезпечення аналітичного процесу в сучасних умовах дало можливість виділити три складові елементи, які пов'язані між собою саме поняттям інформація: інформаційна система; інформаційні технології та комунікативне середовище. На підставі наведеної класифікації інформаційних потоків були розглянуті внутрішні та зовнішні вхідні інформаційні потоки, які забезпечують функціонування системи аналізу фінансового стану.

Визначення основних критеріїв, що відрізняють інформацію від сукупності наявних даних і проведення критичного оцінювання звітності підприємства, обґрунтували необхідність використання фінансової звітності як основного джерела інформації при проведенні аналізу фінансового стану з метою сприяння досягненню загальної мети діяльності підприємства.

Література

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 1999. — 895 с.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азриляна. — 6-е изд., доп. — М.: Ин-т новой эконом., 2004. — 1376 с.
3. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. — 4-е изд., перераб. и доп. — Минск: ООО "Новое знание", 2000. — 688 с.

4. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. — К.: Т-во "Знання"; КОО, 2000. — 378 с.

5. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства. — К.: Кондор, 2004. — 178 с.

6. Басовский Л. Е., Басовская М. В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 366 с.

7. Ионин Е. Е. Финансовый анализ: Учеб. пособие. — Донецк: ДонНУ, 2002. — 253 с.

8. Балдин К. В., Уткин В. Б. Информационные системы в экономике: Учебник. — М.: Изд.-торг. корпорация "Дашков и К", 2005. — 395 с.

9. Стефанов Орлин Якимов. Развитие холдинговых отношений в промышленности Болгарии (Внутрикорпоративные аспекты): Дис. канд. экон. наук: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/85390.html>

10. Информационные технологии управления: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Г. А. Титаренко. — 2-е изд., доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 439 с.

11. Управленческий учет / Под ред. В. Палия, Р. Вандер Вила. — М.: ИНФРА-М, 1997 — 480 с.

12. Петренко С. Н. Оперативный контролінг в системі управління підприємством: Дис. ... канд. экон. наук: 08.06.02. — Донецьк, 2000. — 131 с.

13. Прийма В. М. Управління торговельним підприємством на засадах системного підходу: Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.06.01 / КНЕУ. — К., 2003. — 20 с.

14. Бороненкова С. А. Экономический анализ в управлении предприятием. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 224 с.

15. Ефимова О. В. Финансовый анализ. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Бухгалтерский учет, 2002. — 528 с.

16. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. — М.: Фин. и стат., 2001. — 560 с.

Виділено основні елементи інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану економіки. На підставі досліджень фінансової звітності підприємств, як головного джерела інформації, необхідної для оцінювання фінансового стану, зроблено висновок про необхідність її вдосконалення.

Выделены основные элементы информационного обеспечения анализа финансового состояния экономики. На основании исследований финансовой отчетности предприятий, как главного источника информации, необходимой для оценки финансового состояния, сделан вывод о необходимости ее совершенствования.

Basic elements of a supply with information of the analysis of a financial condition of economy are allocated. On the basis of researches of the financial reporting of the enterprises as the main source of the information necessary for an estimation of a financial condition, the conclusion on necessity of its perfection is drawn.

Надійшла 12 лютого 2010 р.